

Tab. I. *Avlingstal fraa eit forsøk med ulik gjødsling til haustrug aaret 1922.*

Mineralgjødsling pr. dekar	Kg. korn pr. dekar		Kg. halm pr. dekar		Medeltal med og utan salpeter	
	Med 15 kg. salpeter	Utan salpeter	Med 15 kg. salpeter	Utan salpeter	Korn	Halm
o. Utan mineralgjødsling	74	60	246	200	67	223
I. 10 kg. superfosfat 10 » kalisalt (40 %)	97	97	323	323	97	423
II. 20 kg. superfosfat 20 » kalisalt	120	144	400	476	132	438
III. 30 kg. superfosfat 30 » kalisalt	157	171	523	569	164	546
IV. 20 kg. superfosfat 30 » kalisalt	171	181	569	599	176	584

Som fyrr nemt burde meire systematiske forsøk med haustrug vore fyreteke ved Forsøksstasjonen; men tida for saainga av denne vil anten falla under høyberging eller kornskurd, og daa han her som regel maa takast paa ompløyd vold, vil det falla vanskeleg aa faa til vidare forsøk med haustrug.

FORENINGEN AF JYDSKE TØRVEFABRIKANTER

25 års jubileum.

Utdrag av «Mosen».

I anledning av at «Foreningen af Jydske Tørvefabrikanter» hadde bestått i 25 år, innbød foreningen til et møte i Aarhus 10. november 1925.

Efterat en del innre anliggender var besørget, åpnedes det egentlige *jubileumsmøte*, der hadde samlet omkring 60 deltagere, og formannen, torvfabrikant *Fr. Henriksen* ønsket velkommen, idet han bl. a. uttalte, at foruten den ytre anledning, som jubileet ga, ønsket foreningen å benytte denne leilighet til å markere det standpunkt, der er nådd gjennom de forløpne 25 års arbeide og fastslå, at den gren av samfundsproduksjonen, foreningen er interessert i, stadig lever og har sin leveberettigelse såvelsom stadig sine oppgaver. Foreningen ønsker å trekke linjene op for hvad der i den nærmeste fremtid skal være målet for myreienes bestrebelser, idet man må innrømme, at målet, myrenes fulde utnyttelse, ennu er langt borte. I den anledning har

foreningen anmodet ingeniør *Nyeboe* om å tale om myrenes industrielle utnyttelse og avdelingsleder *Westergaard* fra Hedeselskabet om myrenes landbruksmessige utnyttelse.

Formannen bød et hjertelig velkommen til de innbudne gjæster, hvorav fra Sverige torvingeniør *Wallgren*, fra Norge torvingeniør *Thaulow*, fra Hedeselskabet de herrer *Westergaard*, *Basse* og *Tylvad*. Desuten representanter for Statsbanene, Industrirådet, foreningen «Dansk Arbeide» og formannen i »Foreningen af fynske Tørvfabrikanter». Tilslut nævnte formannen ingeniør *Nyeboe*, og professor dr. *Mentz*, idet han henstillet til forsamlingen å velge professoren som møtets leder, hvilket blev bifalt.

Professor *Mentz* takket for valget og ga ordet til ingeniør *Nyeboe*, der holdt et foredrag hvorav hitsettes:

Spørsmålet om utnyttelse av et lands myrer krever særlig undersøkelse av disse. Av de mange omstendigheter, hvorav myrenes verdi avhenger, er det ikke minst den geografiske beliggenhet, som vil være avgjørende. Ikke uten interesse er det, at myrene ofte utnyttes meget sterkt i land, hvor der fins kull, og dette skyldes ikke blot torvens gode egenskap, men fraktforholdene. Produksjonen i de forskjellige land er efter krigen, da torvproduksjonen var en meget væsentlig faktor, naturligvis gått ned, men er dog fremdeles langt større enn før krigen. Dette gjelder navnlig Rusland, hvor torv spiller en overmåde stor rolle. I Nordvesttyskland trænges nu torven tilbake av brunkullsbriketter. I Irland gjør det nasjonale hensyn sig gjeldende, idet man vil være uavhengig av engelske kull.

Det er vanskelig å inndele myrene på en sådan måte, at man med bestemthet kan avgjøre, hvilke myrer bør utnyttes til torvdrift og hvilke til opdyrkning. Enhver myr bør, forinnan den utnyttes, undersøkes med begge formål for øie.

Brenntorv har sin største betydning som husholdningsbrensel. Under almindelige omstendigheter vil torven ikke få større betydning som industribrensel og til fremstilling av elektrisitet skulde man jo tro, at den gode hjelp myrene ga under krigen, ikke var glemt, men kull og olje regjerer. Efter det nøie kjennskap hele Danmarks befolkning fik om torv under krigsårene, er det nu unødvendig å påpeke den gode brenntorvs verdi som brensel. Uaktet krigstidens torvproduksjon mange steds var uheldig, ga den dog verdifulde opplysninger om de forskjellige myrers anvendelighet.

«Foreningen af Jydske Tørvfabrikanter» omfatter nu i det vesentlige hele Danmarks torvproduksjon. Foreningen varetar ikke alene produsentenes men også forbrukernes interesser og den omstendighet, at foreningen til enhver tid har søkt å fremme torvindustrien blir også til fordel for nye fabrikanter, så foreningen ser ikke ensidig på saken.

Foredragsholderen omtalte dernæst, hvorledes Staten støtter torvindustrien i de skandinaviske land. I Norge og Sverige har Staten tidligere og særlig under brenselkrisen bidrat mer til torvindustriens fremme enn i Danmark. Nu er for Norges vedkommende statsstøtten

reduisert til en bagatell. I Danmark gjelder Statens støtte nu bevilgning av driftslån og rabatt for transport av torv på Statsbanene.

Derefter gikk foredragsholderen over til det, som hadde størst interesse, nemlig nye tekniske forbedringer.

En helt ny faktor er kommet inn i torvspørsmålet, nemlig *lastebilen med ballongringer*. Denne kan kjøre ut på nokså bløte myrer og laste inntil 1¹/₂ ton torv, som kjøres like frem til kundene i by eller land helt inntil 100 km. Denne biltransport spiller allerede en ganske betydelig rolle. Bileieren optrer ofte som opkjøper av torv og da han kun selger kontant kjøper han også kontant. Ofte bærer han torven til kjelder eller loft og løser derved det vanskelige problem enhver bybeboer har i å få hjelp til et sådant arbeide. Der kan dog være fare for at biltransporten kan bli overdrevet. Bilens naturlige opland er myrens omegn og transport fra myren til jernbanestasjon. For lengere avstande bør bilen samarbeide med jernbanen og på jernbanestasjonene bør der være således innrettede lasterammer, at bilen kan bli løstet i løpet av et par minutter.

Det egentlige *torvproblem*, å tørke torven uavhengig av lufttørring, blev kortelig omtalt og foredragsholderen mente, at selv om der stadig arbeides hermed, vil det nok vare mange år, innen spørsmålet får praktisk betydning.

Den *hydrauliske torvbearbeidelse*, som nu er den billigste torvdrift, kom istand derved, at der i året 1915 levertes en Rahbeks torvmaskin fra Danmark til Russland. Maskinen viste sig ubrukkelig i de rotopfylte russiske myrer, hvorfor de russiske ingeniører fant på å sprøite torven løs. Den tynde torvvelling, som derved dannedes, kunde suges op i og bearbeides i en særskilt turbinpumpe og derefter fordeles til tørkefeltet, som kan ligge et godt stykke vei fra myren. Metoden utmerker sig ved det ringe antal arbeidere, som trænges, hvorved produksjonen blir billig. Den billige produksjonspris vil nok bidra til å øke produksjonen, og derved binde fler mennesker til torvproduksjonen. Metoden anvendes nu ved foredragsholderens torvfabrik på Lundegaards Mose.

Ved *torvens foredling* forstås å bringe den i en sådan form, at den med fordel kan brukes på store avstande fra myren og for å kunne dette må produktet tillike ha et lite vanninnhold og et tiltalende utseende. Av de tre metoder: torvpulver, torvbriketter og torvkoks, har torvbrikettene den største mulighet for å få praktisk betydning. En torvbriket er kun torv med 15 % vanninnhold. Fremstillingen er meget enkel, idet den lufttørkede torv pulveriseres, sigtes, tørkes i en tørketrommel og sammenpresses under høit trykk til faste blokke av et tiltalende utseende. Torvbriketten utmerker sig fremfor brunkullsbriketten ved, at asken er mindre generende og gir ingen slagg.

Foredragsholderen bygger for tiden en stor torvbrikettfabrik på *Lundegaards Mose* ved Kaas st. i nærheten av Aalborg.

Efter foredraget fremviste ingeniør Nyeboe en rekke interessante lysbilleder og film fra svenske og russiske myrer foruten fra den nye torvbrikettfabrik ved Kaas.

Møtets deltagere fikk et sterkt inntrykk av, at man her står overfor noget nytt, der ved sin høie produksjonsevne vil kunne bli av stor betydning for utvikling av de store myrers utnyttelse.

Professor *Mentz* takket på forsamlingens vegne for foredraget og og bragte en særlig takk til ingeniør *Nyeboe*, fordi han alltid som foregangsmann gikk foran og bragte store ofre for å løse spørsmålet om myrenes utnyttelse, en sak, som ingeniør *Nyeboe* nu gjennom mange år hadde ofret sin arbeidskraft og varmeste interesse. Professoren uttalte håpet om, at det store nyanlegg, som ingeniør *Nyeboe* nu om kort tid har ferdigbygget, vil svare til de forventninger, som ikke alene ingeniøren selv, men også mange myrmenn såvel i Danmark som i andre land har hertil.

Professor *Mentz* ga derefter ordet til avdelingsleder *Westergaard*, fra Hedeselskabet, der talte om spørsmålet: «Hvorledes bør de danske myrer utnyttes?» Herom uttaltes og kan i utdrag nevnes, at når man skal besvare dette spørsmål, kan man si, at dette avhenger dels av *myrenes beskaffenhet* og dels av *hvad man har bruk for*.

Om det første henviste foredragsholderen til det omfattende myrundersøkelsesarbeide Hedeselskabet i årenes løp har besørget og på grunnlag herav kan de undersøkte myrer inndeles i 3 klasser.

1. Myrer, som på grunn av for stort askeinnhold eller av andre årsaker ikke kan eller bør brukes til torvindustri.
2. Myrer, som kan inneholde brukbart brenntorvmateriale, men hvor dybden er for liten eller myrene allerede avtorvet så meget, at de nu kun har interesse for torvdrift til lokalt behov.
3. Myrer, som kan utnyttes til torvindustri i større målestok.

Danmarks myrereal utgjør en så stor del av totalarealet, at det ingenlunde er likegyldig hvorledes myrene utnyttes.

Om det annet punkt, «hvad man har bruk for» har det sin interesse å referere foredragsholderen mer utførlig.

Som måskje bekjent, uttalte foredragsholderen, har jeg særlig befatning med myrenes opdyrking og kultivering, men vil nødig bli beskyldt for å se ensidig på dette spørsmål. Praktisk talt alle myrer egner sig efter min mening til dyrkning uansett beskaffenhet og hvad enten myrene er avtorvet eller ikke, blot der er litt torvjord tilbake og avgrøntingsforholdene er tilfredstillende eller kan bli det. Da vi ikke lett får for megen jord under kultur, kan man ganske rolig hevde, at alle myrer skal opdyrkes og kultiveres særlig til eng.

Men vi har også bruk for annet enn gress, vi har bruk for brensel og det er derfor heldig at vi har betydelige arealer, som er skikket til fremstilling herav. Jeg har hørt folk si, at vi så hurtig som mulig bør avtorve vore myrer, for å innvinne de mange millioner kroner, som ligger gjemt i dem i form av torv, men det synspunkt tror jeg ikke er riktig. Jeg hører i ethvert fald ikke til dem, som ønsker landets dertil skikkede torvmyrer hurtigst mulig omdannet til torv og gjort i penger, men jeg tror, at en jevn utnyttelse av de myrer, som egner sig for landets brenselforsyning ikke alene er berettiget, men

meget fornuftig såvelsom en god nasjonaløkonomisk foranstaltning. Det vil efter min mening ikke være riktig å forsere fremstilling av brenntorv på et tidspunkt, hvor kullene er billige, likesom det er i høi grad på sin plass å tilberede den størst mulige mengde brenntorv, når kullene er dyre.

Hvis denne betrakningsmåte er riktig, følger derav at der bør være en reserve i vore myrer, ti uten en sådan vil man ikke kunne innrette sig efter kullprisene.

Det er min mening, at alle de myrer, som ikke egner sig for torvproduksjon, bør kultiveres og det kan ikke ske for hurtig. Dernæst bør alle myrer, som egner sig herfor, anvendes til fremstilling av torv i et jevnt tempo, således at vi nu og langt inn i fremtiden har midler til i nogen grad å avbalansere kullprisene samtidig med, at vi hvert år gjennom torvproduksjonen bidrar til å beholde vore penger i landet.

Selv myrer, som er skikket for torvfabrikasjon og også bør anvendes dertil, kan i mange tilfelle utmerket godt kultiveres til eng før torvdriften påbegynnes. Vi har et så stort myrareal, at der vil hengå mange år før de kan bli avtorvet, hvorfor skulde man la disse ligge unyttet i så lang tid? Nei, de kan og bør dyrkes og når der blir bruk for det, kan man så senere sette igang torvdrift. Likesom man kan og bør kultivere sådanne arealer for torvfabrikasjon, bør man også innrette sig på å kunne kultivere dem efter avtorvningen, men her er vi ved et svakt punkt. Det bør ikke være således, at når man har avtorvet en myr, efterlater man sig en dårlig og øde plet, bedrøvelig å se på og til ingen nytte. Således er det desverre altfor ofte. Dette er ikke alene dårlig økonomi, men det ser stygt ut. Jeg hadde for et par år siden besøk av en hollender, som ønsket å se på vore dyrkede myrer. Jeg viste ham da også, hvorledes det så ut, hvor man ikke planerte og kultiverte efter avtorvningen. «Ja,» sa han, «dersom vi bar os sådan ad i Holland, døde vi av sult.»

Hedeselskabet har i årenes løp anlagt adskillige forsøksfelter på avtorvede myrarealer og der er heldigvis med utmerket resultat allerede kultivert ikke så lite av denslags.

Jeg mener da, at *de danske myrer bør utnyttes på den måte*, at den del, som ikke er egnet for fremstilling av torv, bør snarest kultiveres til eng. Den øvrige del bør anvendes til torvfabrikasjon i passende omfang og med et jevnt tempo for å skaffe arbeide og for å beholde pengene i landet. Men denne del kan også kultiveres før torvdriften påbegynnes og efter avtorvningen bør enhver plett være kultivert.

Jeg vil da slutte med å ønske «Foreningen af Jydske Tørvfabrikanter» tillykke med 25 års jubileet og uttale min anerkjennelse av det arbeide, der er utført i den svunne tid. Jeg vil også uttale det ønske for fremtiden, at denne virksomhet ikke alene må gavne dens utøvere, men også bidra til å styrke vor samfundsøkonomi.

Professor *Mentz* takket for foredraget og opfordret til diskusjon, hvorefter der blev et ganske livlig ordskifte særlig om de spørsmål, den siste foredragsholder hadde omtalt.

Efter møtet samledes deltagerne til en fellesspising og selskapeilig samvær.